

การเปลี่ยนผ่านความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยทางการบินด้วยวิธีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
กรณีศึกษา นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
Using Transformative Learning Techniques to Teach Aviation Safety:
Case Study of Aviation Personnel Development Institute,
Kasem Bundit University's Students

เวธกา วัชรคุณารุ¹, อาทิตติยา แสงจันทร์² และภาสกร จันทร์พยอม³

¹สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบิน สถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

โทรศัพท์: 02-9042222 ต่อ 2237 e-mail: wethaka.was@kbu.ac.th

²สาขาวิชาธุรกิจการบิน สถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

โทรศัพท์: 02-9042222 ต่อ 2230 e-mail: arthittiya.sha@kbu.ac.th

³สาขาวิชาการจัดการการบิน สถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

โทรศัพท์: 02-9042222 ต่อ 2237 e-mail: chanpayom@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้มาใช้ถ่ายทอดความหมายของความปลอดภัยทางการบินด้วยวิธีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้ที่รับความรู้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางการบินในบริบทความรับผิดชอบต่อตนเอง การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการจัดการสนทนากลุ่มทั้งหมด 2 กลุ่มละ 20 คน รวมทั้งหมด 40 คน ประกอบด้วยกลุ่มนักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างชาติที่ศึกษาในระดับต้น และกลุ่มที่ศึกษาในระดับสูง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเกิดการยอมรับและตระหนักรู้ถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางการบินในมุมมองใหม่ที่ว่าความปลอดภัยทางการบินจะเกิดขึ้นได้ ถ้าทุกคนมีความรับผิดชอบด้านความปลอดภัยต่อตนเอง ก็ต่อเมื่อได้รับการย้ำเตือนซ้ำๆอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนผ่านความรู้, ความปลอดภัยทางการบิน, การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

Abstract

The objective of this study is to study the teaching concept of Transformative Knowledge to instruct students about aviation safety and utilize the Transformative Learning method to create awareness of aviation safety in the context of self-responsibility. This study is a qualitative research studies comprised of 40 students divide into 2 focus group of 20 students each. It should be noted that there was a group of junior students and a group of senior students comprised of both Thai and foreign students. The results of the study showed that the students had a better understanding and recognized the importance of aviation safety in a new perspective. Additionally, that aviation safety would be possible if everyone took responsibility for their own safety through ongoing training.

Keywords: Transformative Knowledge, Aviation Safety, Transformative Learning

บทนำ

การเจริญเติบโตของธุรกิจการบินเชิงพาณิชย์ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไปพร้อมกับการปรับปรุงกฎระเบียบด้านความปลอดภัยทางการบินให้ทันสมัยและมีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการรับรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินของผู้โดยสารและบุคคลทั่วไปในปัจจุบัน เช่น ข้อห้ามข้อควรปฏิบัติต่างๆในการจัดการการบิน เช่นการห้ามพกพาของมีคมหรือวัตถุอันตรายขึ้นเครื่องบินโดยสาร หรือการคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้โดยสารระหว่างการบิน หากผู้โดยสารมีความรู้ทางด้านความปลอดภัยทางการบิน จะทำให้สามารถลดระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจค้นสัมภาระ ลดการปะทะหรือการถกเถียงระหว่างเจ้าหน้าที่และผู้โดยสาร อันทำให้การจัดการความปลอดภัยทางการบินของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการบริการ (Service Quality) ของเจ้าหน้าที่ให้เกิดความประทับใจต่อผู้โดยสารได้มากขึ้นด้วย ทั้งนี้แก่นสำคัญของความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินก็คือ จิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางการบินต่อตนเองของแต่ละปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นศักยภาพหลักที่สังคมอุตสาหกรรมการบินต้องการในโลกปัจจุบันและในอนาคต

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนผ่านความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยทางการบินด้วยวิธีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง กรณีศึกษา นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต จะใช้แนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ (Transformative Knowledge) อันหมายถึงวิธีที่บุคคลอธิบายหรือแปลความหมาย ความ เป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมให้ละเอียดขึ้น เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงแก่นสารหรือเป้าหมายของความเป็นจริงนั้นๆ ก่อให้เกิดกระบวนการความคิด ค่านิยม และการให้ความหมายที่แตกต่างไปจากเดิม ปรับเปลี่ยนแนวความคิด และทัศนคติเดิมของผู้เรียนต่อความรู้นั้นๆไปสู่ความเข้าใจ การให้ความหมาย และทัศนคติซึ่งเป็นความรู้ใหม่ (Bank, 1996) ผสมผสานกับวิธีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) มาใช้เป็นเครื่องมือ ในการตั้งคำถามและกระบวนการดำเนินการจัดสนทนากลุ่มเพื่ออธิบายความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบิน โดยจากเดิมความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินจะเน้นไปที่ความรับผิดชอบของผู้อื่นซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในกิจการการบินต่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก แต่ความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินที่ใช้แนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้จะเน้นไปที่ความรับผิดชอบของตนเองในระดับปัจเจกบุคคลต่อผลประโยชน์ส่วนตนอันจะนำไปสู่ผลประโยชน์ของส่วนรวม อันเป็นแนวทางไปสู่การสร้างจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางการบินต่อตนเองของแต่ละปัจเจกบุคคล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ (Transformative Knowledge) และแนวคิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนของนักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิตที่มีต่อความปลอดภัยทางการบินในบริบทความรับผิดชอบต่อตนเอง

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานที่ 1 : นักศึกษาที่ศึกษาในระดับสูงมีการเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินมากกว่านักศึกษาที่ศึกษาในระดับต้น

สมมติฐานที่ 2 : นักศึกษาต่างชาติในหลักสูตรนานาชาติมีการเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินอยู่ในระดับสูงกว่านักศึกษาไทยในหลักสูตรภาคภาษาไทย

ขอบเขตการวิจัย

1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ความรู้ด้านความปลอดภัย (Safety) ความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบิน (Aviation Safety) ความรู้เกี่ยวกับส่วนปฏิบัติการในธุรกิจการบิน 2 ส่วนคือ ส่วนงานบริการภาคพื้นและส่วนงานบริการบนเครื่องบิน ที่นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์การเดินทางในฐานะของผู้โดยสารได้ด้วย

2 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบินของมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจการบิน (หลักสูตรภาษาไทย) และหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบิน (หลักสูตรนานาชาติ) ทั้งหมด 40 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group)

3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วันที่ 1 – 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 โดยช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ตารางเรียนของนักศึกษาคงที่ และนักศึกษาต่างชาติได้เดินทางกลับมาเรียนครบทุกชั้นปีแล้ว นอกจากนี้ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ออกแบบไว้

4 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบิน มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ที่เนื้อหารายวิชาในการจัดการเรียนการสอนมีการสอดแทรกความรู้ด้านความปลอดภัยมากกว่านักศึกษาคนอื่นๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นการแสวงหาความรู้โดยเน้นความสำคัญของข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ตลอดจนกระบวนการความคิดที่เกี่ยวกับความรู้ที่เปลี่ยนแปลงด้านความปลอดภัยทางการบิน และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อมูลแบบอุปนัยเน้นในเชิงอธิบาย (Descriptive analysis) เป็นหลัก โดยผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มโดยผ่านแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงอันเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดและสร้างความรู้ใหม่จากการเปลี่ยนแปลงกรอบการให้ความหมายผ่านการสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse) เพื่อให้เกิดกระบวนการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical self-reflection) ส่วนแนวคิดที่ใช้เป็นรากฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความต่างๆ ผู้ศึกษาเลือกใช้แนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ที่สะท้อนทัศนคติส่วนบุคคลทางด้านความปลอดภัยทางการบินของผู้ให้ข้อมูลหลักที่เปลี่ยนแปลงไปหลังจากการเปลี่ยนผ่านความรู้ทางด้านความปลอดภัยทางการบิน

แม้การวิเคราะห์ตีความข้อมูลในการศึกษานี้จะมีความซับซ้อนอยู่บ้าง แต่ด้วยวิธีวิทยา (Methodology) ที่เรียกว่า การสนทนาโต้ตอบ (Dialogic approach) จะทำให้เราเข้าใจว่าในสังคมปัจจุบันที่รูปแบบกระบวนการสร้างความรู้ (The knowledge construction Process) เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต เราจะใช้รูปแบบการเปลี่ยนผ่านความรู้ได้อย่างไร โดยเฉพาะความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบิน ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) ของผู้โดยสารและบุคคลทั่วไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1 กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบินของมหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต วิทยาเขตร่มเกล้า โดยนักศึกษาไทยจากหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาธุรกิจการบิน (หลักสูตรภาษาไทย) และนักศึกษาต่างชาติจากหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบิน (หลักสูตรนานาชาติ) จำนวน 40 คน ด้วยเหตุผลที่ว่า ความปลอดภัยเป็นหัวใจของการบิน นอกจากประสบการณ์ที่ได้จากการเดินทางจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้แล้ว กระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆเป็นอีกปัจจัยสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่มีความรู้ทางด้านการบินน้อยตามรายวิชาที่ได้ศึกษาตามระดับชั้นปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาเฉพาะเกี่ยวกับ Aviation Safety and Security ที่นักศึกษาจะได้เรียนในชั้นปีที่ 3 ของการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตร นอกจากนี้ยังใช้ประสบการณ์ในการเดินทางด้วยเครื่องบินพาณิชย์ของนักศึกษามาเป็นปัจจัยในการพิจารณาแบ่งกลุ่มตัวอย่างด้วย

2 การสนทนากลุ่ม (Focus group)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) มาร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย

กลุ่ม A : นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบินที่ศึกษาในระดับต้น (Junior Student) หรือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 และ 2 ของสาขาวิชาธุรกิจการบิน (หลักสูตรภาษาไทย) และสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบิน (หลักสูตรนานาชาติ) จำนวน 20 คน

กลุ่ม B : นักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบินที่ศึกษาในระดับสูง (Senior Student) หรือนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ 4 ของสาขาวิชาธุรกิจการบิน (หลักสูตรภาษาไทย) และสาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการบิน (หลักสูตรนานาชาติ) จำนวน 20 คน

3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แผนการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) อันประกอบด้วยประเด็นการสนทนา รูปแบบและกระบวนการการสนทนา และเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสนทนา เช่น เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึกคำสนทนา แผ่นป้ายตัวเลข 1-20 ที่ใช้แทนชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 20 คน เป็นต้น โดยมีข้อคำถาม 7 ข้อหลักที่เป็นขอบข่ายของเนื้อหาในการสนทนา

คำถามข้อที่ 1 : ในชีวิตของนักศึกษาตั้งแต่เล็กจนโตเคยเดินทางไหม

คำถามข้อที่ 2 : นักศึกษาเดินทางด้วยยานพาหนะใดบ้าง (มีตัวเลือกให้ยกมือตอบซึ่งนักศึกษาสามารถตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)

- A. รถยนต์ส่วนบุคคล B. รถบัสโดยสารสาธารณะ C. รถตู้โดยสารสาธารณะ
- D. รถไฟ E. เรือโดยสารสาธารณะ F. เครื่องบินโดยสาร

2.1 มีใครเดินทางด้วยยานพาหนะอื่น นอกเหนือจากที่ยกตัวอย่างไหม

คำถามข้อที่ 3 : ตามความคิดของนักศึกษา ยานพาหนะใดปลอดภัยที่สุด เพราะอะไร (ถ้าไม่มีคนยกมือตอบ ต้องเปลี่ยนเป็น ‘อันตรายน้อยที่สุด’)

3.1 แล้วนักศึกษาคิดว่า ยานพาหนะใด อันตรายที่สุด เพราะอะไร

คำถามข้อที่ 4 : นักศึกษาคิดว่าตนเองมีส่วนทำให้การเดินทางของนักศึกษาค้นคว้าที่ผ่านมา (คำตอบจากข้อที่ 1) เกิดความปลอดภัยหรือไม่ พร้อมเหตุผล

คำถามข้อที่ 5 : นักศึกษารู้ไหมว่า เรื่องสำคัญที่สุดของ Air Hostess/ Steward หรือพนักงาน Check-in คืออะไร

โดยต้องบอกนักศึกษาให้ทราบว่า มีตัวเลือกทั้งหมด 4 ตัวเลือก และให้เลือกคำตอบที่ตรงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในความคิดของนักศึกษาอยู่ก่อนแล้ว ตัวเลือกทั้ง 4 ตัวเลือกประกอบด้วย A. ต้องหล่อ ต้องสวย B. เก่งภาษาอังกฤษ C. ยิ้มแย้มแจ่มใส บริการดี และ D. ดูแลความปลอดภัยให้ผู้โดยสาร จากนั้นสอบถามเหตุผลตามคำตอบที่นักศึกษาคำตอบแต่ละข้อ ว่าเพราะอะไรถึงเลือกตอบข้อนั้น

คำถามข้อที่ 6 : นักศึกษาคิดว่าเที่ยวบินที่ Take off ออกไปแล้วและลงจอดในเที่ยวบินที่หมายได้อย่างปลอดภัย “ใครมีส่วนช่วยทำให้เที่ยวบินนี้ปลอดภัย”

6.1 นักศึกษาคิดว่า ตนเองมีส่วนช่วยให้เกิดความปลอดภัยในการเดินทางโดยเครื่องบินหรือไม่ เพราะเหตุผลใด (กรณีไม่มีใครตอบ “ตัวเราเอง”)

คำถามข้อที่ 7 : กรณีนักศึกษานั่งโดยสารอยู่บนเครื่องบิน แล้วเห็นน้ำมันๆไหลออกมาจากปีกเครื่องบิน นักศึกษาจะดำเนินการอย่างไรบ้าง (คำตอบในส่วนนี้จะได้มาจากการระดมความคิด (Brainstorming) แล้วมีการแทรกคำอธิบาย)

เมื่อจบคำถามข้อที่ 7 แล้วผู้ศึกษาก็จะย้อนกลับไปถาม ข้อที่ 3.1 นักศึกษายังคิดว่า ยานพาหนะที่ได้ตอบไว้ข้างต้นอันตรายที่สุดอยู่ไหมคะ แล้วให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตอบคำถามพร้อมเหตุผลของตนเอง เพื่อวิเคราะห์ว่ากรอบความคิดของผู้ให้ข้อมูลหลักเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ อย่างไร

ระหว่างการสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse) ผู้ศึกษาจะใช้แนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ (Transformative Knowledge) สำหรับความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบิน ในรูปแบบของการบรรยายให้เห็นภาพกว้างๆของการทำงานในอุตสาหกรรมการบิน โดยการย่อส่วนการทำงานในธุรกิจการบินให้สอดคล้องกับประสบการณ์การเดินทางของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถเชื่อมต่อกับความรู้เดิมจากประสบการณ์การเดินทางหรือจากการเรียนรู้ในชั้นเรียนระหว่างศึกษากับความรู้ใหม่ที่เกิดจากการสนทนากลุ่มในช่วงระยะเวลาสั้นๆได้ นอกจากนี้ยังแทรก ตัวอย่างเปรียบเทียบให้เห็นภาพเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางการบินต่อบุคคลด้วย

- ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของพนักงานให้บริการภาคพื้น (Ground Services)ด้านความปลอดภัย ตัวอย่าง พนักงานตรวจสอบการเข้าใช้เที่ยวบิน (Check-in Staff)
- ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของพนักงานให้บริการบนเครื่องบิน (Inflight Services) ด้านความปลอดภัย ตัวอย่าง นักบิน (Pilot) และ พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (Flight Attendant)
- คำถามสอดแทรกระหว่างการสนทนากลุ่ม หลังจากได้สอบถามคำถามที่ 5 กับผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วพบว่ายังมีผู้ให้ข้อมูลหลักที่ไม่ตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยทางการบิน

“ถ้านักศึกษาเดินทางกับสายการบิน K Airlines ที่ราคาตั๋วโดยสารเครื่องบินถูกมาก พนักงานให้บริการทั้งภาคพื้นและบนเครื่องบินหน้าตาดี (สวยและหล่อระดับดาราต่ง) พูดภาษาอังกฤษคล่อง ทั้งยังได้อีกหลายภาษาตามความต้องการของผู้โดยสาร บริการดีเลิศ พนักงานทุกคนหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส แต่สายการบิน K Airlines ไม่รับรองว่าจะส่งนักศึกษาถึงที่หมายโดยปลอดภัย อาจจะเจ็บหรือตายระหว่างการเดินทาง เนื่องด้วยพนักงานของสายการบินไม่สามารถดูแลความปลอดภัยให้ผู้โดยสารได้ นักศึกษายังจะเดินทางไปกับสายการบิน K Airlines อยู่หรือไม่”

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) ที่ได้จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) และการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Analysis) แล้วนำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร

และข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสนทนากลุ่มและการสังเกตมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้ศึกษาใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denizen (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันคือ (สุภางค์ จันทวานิช. 2559) จากนั้นก็นำมาวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีตีความสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ความคิดเห็นและพฤติกรรมขณะสนทนาของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการศึกษา

ผลของการศึกษาไม่เป็นตามข้อสมมติฐานทั้ง 1 และ 2 กล่าวคือ การเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินของนักศึกษาที่ศึกษาในระดับสูงมีเท่ากับนักศึกษาที่ศึกษาในระดับต้น และนักศึกษาต่างชาติอยู่ในระดับเดียวกันกับนักศึกษาไทย หลังจากการใช้วิธีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) และแนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ (Transformative Knowledge) ในการอธิบายความหมายของความปลอดภัยทางการบินแล้ว ซึ่งเดิมผู้ศึกษาคาดเดาว่า ประสบการณ์การเดินทางโดยสารเครื่องบินพาณิชย์ จะมีส่วนทำให้การเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินของนักศึกษาที่ศึกษาในระดับต้นและในระดับสูงมีความแตกต่างกัน ตามความถี่ของประสบการณ์การเดินทางทางอากาศของนักศึกษา นอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับจากรายวิชาที่อยู่ในหลักสูตรการเรียนการสอน แต่การศึกษาผ่านการจัดสนทนากลุ่มพบว่า การเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินที่ให้นักศึกษาเกิดจิตสำนึกด้านความปลอดภัยทางการบินต่อตนเองนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเดินทางโดยสารเครื่องบินพาณิชย์ของนักศึกษาแต่อย่างใด กล่าวคือนักศึกษาที่ศึกษาในระดับสูงที่มีประสบการณ์การเดินทางทางอากาศมาก ไม่ได้เกิดจิตสำนึกด้านความปลอดภัยต่อตนเองมาก แต่ขึ้นอยู่กับวิธีการอธิบายความหมายด้านความปลอดภัยทางการบินให้นักศึกษาได้เข้าใจถึงความสำคัญของความปลอดภัยในมุมมองใหม่ ทำให้นักศึกษาเกิดทัศนคติใหม่ต่อความปลอดภัยทางการบินผ่านการให้คำนิยามที่ชัดเจนด้วยภาษาที่เรียบง่ายใหม่ ให้สามารถเข้าใจได้โดยง่ายจากบุคคลที่มีภาวะผู้นำทางปัญญาที่ไม่เพียงแต่จะเป็นตัวผู้ศึกษาเองเท่านั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักก็สามารถเป็นผู้นำทางปัญญาในการเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยได้เช่นเดียวกัน และการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงโดยการสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse) ก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินเกิดประสิทธิผลในระยะเวลาอันสั้น (วัดจากระยะเวลาในการจัดสนทนากลุ่ม) ช่วงสุดท้ายก่อนจบสนทนากลุ่ม ผู้ศึกษาย้อนกลับไปยังคำถามตอนต้นที่ได้ถามนักศึกษาไว้เกี่ยวกับยานพาหนะที่นักศึกษาคิดว่าอันตรายที่สุด แล้วพบว่าคำตอบของนักศึกษาเปลี่ยนแปลงไป โดยเปลี่ยนไปตามที่ผู้ศึกษาได้อธิบายโดยการเปลี่ยนผ่านความรู้ไว้ ก็ทำให้ทราบว่าความรู้ด้านความปลอดภัยของนักศึกษาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักหลังการเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินแล้วไม่แตกต่างกัน

แต่ก่อนที่จะเข้าสู่การสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse) อย่างเข้มข้น ผู้ศึกษาพบว่ากรอบอ้างอิงของนักศึกษาต่างชาติถูกจำกัด ด้วยปัจจัยเรื่องของศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม และความเชื่อของแต่ละชาติที่แตกต่างกัน ความรู้ด้านความปลอดภัยถูกกำหนดโดยความเชื่อที่ว่า “ความปลอดภัยจะเกิดขึ้น หากเป็นประสงค์ของพระเจ้า” จากตัวอย่างคำตอบของผู้ให้ข้อมูลหลักชาวภูฏานที่ตอบคำถามของผู้วิจัยที่ถามว่า “นักศึกษาคิดว่าตนเองมีส่วนช่วยให้เกิดความปลอดภัยในการเดินทางโดยเครื่องบินหรือไม่ เพราะเหตุผลใด”

“No, I don't think I can make the flight safe. It depends on luck. If something happens, we have to believe in Gods. It's gonna be the Gods' sake. Moreover, due to the

modernization. There is more air pollution and climate's change. It might depend on that not myself.”

แต่เมื่อผู้ศึกษาได้ใช้ภาวะผู้นำทางปัญญา (Intellectual Leadership) ผสมผสานกับการสนทนาเชิงวิพากษ์ (Critical discourse) ในการให้ความหมายความปลอดภัยที่ชัดเจน ทำให้คำตอบของนักศึกษาต่างชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยในคำถามที่ 7 ที่ผู้วิจัยถามว่า “กรณีนักเรียนนั่งโดยสารอยู่บนเครื่องบิน แล้วเห็นน้ำมันงาไหลออกมาจากปีกเครื่องบิน นักเรียนจะดำเนินการอย่างไรบ้าง” ผู้ให้ข้อมูลหลักชาวภูฏานคนเดิมได้ให้คำตอบว่า “we can ask the crew about what we can do. There is a leak from the wing which is dangerous or not. If it's not dangerous and it might be Fault, we can release our stress.” ผู้วิจัยจึงถามย้ำกลับไปว่า “ผู้ที่แจ้งลูกเรือว่ามีสิ่งผิดปกติที่ปีกเครื่องบิน เป็นตัวผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือ พระเจ้าเป็นผู้แจ้งให้ลูกเรือทราบถึงความผิดปกตินั้น” ซึ่งทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักชาวภูฏานก็เข้าใจว่า “ความปลอดภัยนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อตัวเราเองลงมือปฏิบัติและหาทางแก้ไขเมื่อพบเห็นสิ่งผิดปกติที่อาจเป็นอันตรายต่อตนเองในอนาคต ไม่ใช่เกิดจากการกระทำของพระเจ้าหรือเกี่ยวกับโชคดวงดั่งที่ตนเองคิดและบอกกล่าวไว้ก่อนหน้า” เมื่อผู้วิจัยย้อนกลับไปถามคำถามที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในเรื่องของยานพาหนะ ก็พบว่าไม่มีผู้ให้ข้อมูลหลักคนใดคิดว่ามียานพาหนะที่อันตรายที่สุด ต่างรับรู้และเข้าใจว่าความปลอดภัยนั้นขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบส่วนบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับยานพาหนะ หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ (Acts of God)

สรุปและอภิปรายผล

ความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินของนักศึกษาสถาบันพัฒนาบุคลากรการบินเมื่อนำแนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้มาใช้ พบว่า นักศึกษาไทยและนักศึกษาต่างชาติ ทั้งกลุ่มนักศึกษาระดับต้น และกลุ่มนักศึกษาระดับสูง มีความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบิน (Transformative Safety Knowledge) ในบริบทของจิตสำนึกความปลอดภัยทางการบินต่อตนเองไม่แตกต่างกัน ด้วยปัจจัยสำคัญดังนี้

1) ภาวะผู้นำทางปัญญา (Intellectual Leadership) การศึกษานี้พบว่า ภาวะผู้นำทางปัญญาไม่ได้หมายถึง อาจารย์ผู้สอน เท่านั้น แต่ยังรวมถึง ผู้ให้ข้อมูลหลัก (ผู้รับสาร) ที่มีกระบวนการคิดที่แตกต่างไปจากกลุ่ม และมีทักษะในการอธิบายถ่ายทอดความคิด ทักษะคิด และมุมมองต่างๆ ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความน่าเชื่อถือ จึงทำให้ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงกระบวนการความคิดไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ได้ ตัวอย่าง การให้เหตุผลระหว่างผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยกันขณะทำการสนทนากลุ่มทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินได้ เป็นต้น

2) การให้คำนิยามและการใช้ภาษา (Definition and Language) ภาษาเป็นส่วนประกอบที่สำคัญสำหรับการเปลี่ยนผ่านความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบิน โดยเฉพาะการเรียบเรียงภาษาใหม่ (Language Revitalization) จะทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจความหมายของคำนิยามที่เคยถูกอธิบายด้วยสาขาวิชาการ (ทางการ) ที่เข้าใจยากได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อเข้าใจคำนิยาม “ความปลอดภัยทางการบิน” ได้อย่างชัดเจน จากภาษาที่เรียบง่าย ก็ส่งผลให้ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดไปสู่ทัศนคติมุมมองใหม่ได้ จะเห็นได้จาก เมื่อผู้ศึกษาใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายแล้วมาเรียบเรียงใหม่โดยการแทรกคำที่เน้นแก่นสำคัญของความรู้ด้านความปลอดภัยทางการบินเข้าไป นั่นคือ คำว่า “บุคคลแต่ละคน” และ “ของตนเอง” เข้าไปในคำอธิบายความหมายของความปลอดภัยทางการบินที่ว่า “ความปลอดภัยทางการบิน ก็คือ วิธีการที่บุคคลแต่ละคนปกป้องหรือพิทักษ์รักษาชีวิตและทรัพย์สินของตนเองให้พ้นจากอันตราย ไม่เอาตนเองเข้าไปเสี่ยงต่อการได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ด้วยวิธีง่าย ๆ คือการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่สายการบินหรือหน่วยงานการ

บิณฑำหนดไว้” ทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับการตอกย้ำว่า “ความปลอดภัยเป็นความรับผิดชอบต่อนตนเองของแต่ละบุคคล ไม่ได้ขึ้นอยู่กับยานพาหนะ เครื่องมือเครื่องยนต์ ลิขิตของพระเจ้า และไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้อื่น”

ดังนั้น การเปลี่ยนผ่านความรู้จึงเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือที่สำคัญต่อการจัดการเรียนสอน โดยเมื่อนำมาผสมผสานกับวิธีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงด้วยการสนทนาเชิงวิพากษ์แล้ว จะทำให้ผู้รับสารเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพในระยะเวลาอันสั้น การเปลี่ยนผ่านความรู้ด้วยการสนทนาโต้ตอบสามารถทำให้ความรู้ที่เข้าใจได้ยากและมีความซับซ้อนของการให้ความหมายคำนิยามอย่าง “ความปลอดภัยทางการบิน” นั้นเข้าใจได้ง่ายขึ้น และสามารถทำให้ผู้รับสารเข้าถึงแก่นสาระสำคัญของความรู้ได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากผู้รับสารจะ เกิดกระบวนการใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเองอย่างมีวิจารณ์ญาณ (Critical self-reflection) ทำให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยที่มีต่อนตนเองหลังจากการสนทนาวิพากษ์ร่วมกันกับผู้อื่น

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ควรนำแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงไปใช้ควบคู่กับแนวคิดการเปลี่ยนผ่านความรู้ใน ศาสตร์อื่นๆที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน

2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรลดขนาดของกลุ่มที่ใช้สำหรับการสนทนากลุ่ม (focus group) ให้เล็กลง หากผู้ศึกษามี จำนวนน้อยกว่า 3 คน

2.2 ควรใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือการศึกษาข้ามวัฒนธรรมใน การศึกษาเปรียบเทียบเพิ่มเติม กรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- วิจารณ์ พาณิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง Transformative Learning*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- สมสิทธิ์ อัสตรนิตี และกาญจนา ภูครองนา. (2555). *การศึกษาวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดปรัชญาศึกษาเพื่อการบ่มเพาะความซื่อตรง*. คณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา และศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. Retrieved วันที่ 21 ตุลาคม 2557 จาก http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/58/file_1377242320.pdf.
- สิทธิปัฐ มงคลอภิบาลกุล. (2559). *ระบบการจัดการด้านนิรภัย Safety Management System (SMS)*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2559). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Bank, J. A. (1996). *Multicultural education, transformative knowledge, and action: historical and contemporary perspectives*. New York: Teachers College Press